

89. Colecția VASILE ROȘCA

M-a făcut mama făcut
Pă podele la borcut
Pânt-acé-s așé bolund.

Credințe vechi din Bârsana

Preluca Nouă, 1960

Pentru locuitorii din Maramureș și implicit din Bârsana, spiritele supranaturale sunt organizate într-un sistem cu două mari categorii: ființe necurate sau forțe ale binelui și ale răului. Nu e vorba aici de ființele din basme despre care oamenii își dau seama că sunt pure fantezii. Acestea sunt forțe de proveniență păgână peste care s-au suprapus elemente creștine, încât sistemul se prezintă astfel:

90.

Temnița de la Aiud
Pântru mine s-o făcut;
Temnița de la Arad
Pentru mine s-o-nălțat.

Preluca Nouă, 1960

Dumnezeu

Diavol

91.

Iisus Hristos

De-abia aștept până la
toamnă
Să mă-nsor, să ieu o
doamnă
Doamna n-are șapcă-n cap
Are numa-un fund de sac
Și i-am făcut șapcă-n cap.

Omul de Miazănoapte

Fata Pădurii

Spirite ale zilelor săptămânii

Preluca Nouă, 1960

92.

Zânele (rar și vag pomenite)

Oșenia nu mi-o lăs
De m-ar țâne cu ouă,
Cu ouă de-a cailor
Cu gură de-a mândrilor.

Probabil că sistemul păgân se prezintă astfel:

Preluca Nouă, 1960

Zeul bun (Zamolxe)

Zeul rău

Zeul bun (subaltern al primului)

Zeița rea (probabil fiică)

Suprapunându-se elementele din sistemul creștin peste sistemul probabil păgân, a creat un dezechilibru de forțe. Astfel, Iisus Hristos nu are corespondent între forțele răului iar spiritele care denumesc zilele săptămânii au de asemeni o situație neclară, fiind probabil și ele elemente noi suprapuse. Zânele de asemeni nu au pereche între spiritele rele.

În urma acestui dezechilibru, spiritele zilelor săptămânii tind să se diferențieze între ele și să se opună ca forțe ale binelui și ale răului. Zânele s-ar contopi și confunda cu spiritele binelui din zilele săptămânii, opunându-se spiritelor rele.

Dintre spiritele zilelor săptămânii, marțea și vinerea sunt considerate rele și ele au cele mai multe opreliști. Joia, sâmbăta și duminica sunt considerate zile bune, iar luna și miercurea au o situație neclară. Miercurea fiind considerată mai mult în tabăra celor rele. Se mai crede în vârcolaci, strigoi și slăbănoage.

În paginile ce urmează, la acest capitol, vom încerca să le descriem și să le explicăm.

Dumnezeu și cu armata lui de îngeri, dracul și subalternii săi au aceleași semnificații pe care le au pretutindeni. Oamenii se îndoiesc de acesta din urmă. Dracul, după ei, ar fi omul rău. Fata Pădurii este un spirit rău, necurat, feminin, corespondentul feminin al dracului. Fiindcă nu are copii, ea tinde să-i fure de la femeile pământene, schimbându-i. Mulți povestesc astfel de furturi de copii. Cei schimbați ar fi anormali, fără dinți și la 7 ani, de obicei, mor.

Detaliu pictură biserica de lemn din Bicaz; Foto: Felician Săteanu

Fata Pădurii se arată numai în față după chipul celei dorite sau în general în chip de femeie. Pentru a o face să fugă de oamenii pe care și-a pus gând rău, ea trebuie înjurată pornografic, cu câinii și porcii. De asemenea trebuie să i se strige că cel în cauză are femeie și copil. În concluzie, se poate să fie o forță telurică a naturii transformată în zeitate. Adversarul ei cel mai de temut este Omul de Miazănoapte, pornit fizic împotriva ei. Nu se știe ce cauză a născut această ură între

93.

Na măi na, pă ciumugăra
Că-i cu lapte ș-a făta
Și la taur înc-ar sta.

Preluca Nouă, 1960

94.

Unde joacă văr și vară
Miroasă a primăvară.

Preluca Nouă, 1960

95.

Tăt o mână și-o adună
Su Buteasa după lână
După lână de cea sură
Că-i bună la bătătură.
Că de când s-o măritat
Numa-un lipideu i-o dat
Și-acela l-o prănicat
Până tăt l-o sfârticat.

Preluca Nouă, 1960

96.

Pă la noi pă la Șomcuta
Călușeru și bătuta.

Preluca Nouă, 1960

97.

Mândra mea mă necăjește
Să o joc prelucănește.
Mândră, nu mă năcăji
Că te-oi juca cum oi ști
Și oricum bine a fi.

Preluca Nouă, 1960

cei doi, dar se pare că el face un act de filantropie pentru om. Oamenilor nu le face nimic, ci îi apără de Fata Pădurii. De o cruzime nemaipomenită cu ea, el este un fel de antropofag, căci o mănâncă. Ca reprezentare fizică, acesta este un uriaș strămoș atavic de o mărime și forță colosale cu păr negru pe tot corpul și umblă gol. Singura preocupare a lui ar fi să prindă această ființă și s-o omoare, hrănindu-se cu ea. Adesea, când este foarte puternică, se zice că el cere ajutorul oamenilor. Ciudat, căci el afirmă despre fetele pădurii, că de nu le-ar mânca, atâtea ar fi de n-ar mai putea trăi oamenii pe pământ. Or ele nu se înmulțesc. Unii oameni afirmă doar că au auzit de ea de la cei ce au văzut-o, alții că au văzut-o chiar ei. Un bătrân, Petrovai Vasile, de 82 de ani, mi-a relatat cu lux de amănunte că a văzut-o chiar el pe Fata Pădurii pieptănându-se lângă foc.

98.

Hop, leliță lecuiană,
Nu știi cumva vreo
buruiană
Să mă lecuiesc și eu
Să-mi treacă de dorul tău.

Preluca Nouă, 1960

Spiritele care denumesc zilele săptămânii sunt de asemeni forțe de temut, mai ales dacă ai făcut ceva nepermis în noaptea care precedă ziua și despre care se crede că aparține spiritului zilei respective. Nu este bine pentru femeile măritate să toarcă marți seara sau să fiarbă haine. Sătenii spun că Marți Seara ar fi un personaj hidos, iar Joi apare ca o femeie falnică, măreață, bine dezvoltată, deosebit de frumoasă și veșnic tânără și voioasă. Dacă zilele săptămânii sunt respectate cu strictețe, nu fac niciun rău nimănui.

99.

Zî măi zî, c-aista-i bun
C-o rămas de la Crăciun;
Zî măi zî c-aista-i tare
C-o rămas de la Lăsare.

Preluca Nouă, 1960

Zânele sunt cel mai puțin de temut și mai puțin reprezentate în mintea oamenilor. Se crede totuși că ele există și ei le reprezintă ca pe niște ființe oarecum sfinte, aeriene, îmbrăcate în alb. Ele ar dăruia uneori puteri oamenilor.

O altă întruchipare ar fi aceea a slăbănoagelor. Slăbănoagele sunt un fel de zburători feminini, care ar avea obiceiul de a umbla noaptea și ar săruta fetele în somn, lăsându-le urme vinete pe corp. În urma acestor sărutări, fetele ar slăbi și ar fi cuprinse de un dor nedefinit. De obicei, umblă și ele primăvara.

100.

La jocu de la Lăsare,
Să jucăm care, de care.

Preluca Nouă, 1960

Vârcolacii ar fi făcuți din oameni dar, în concepția bărsănenilor, ei nu au nimic cu luna. Dacă până la al nouălea individ este din tată-n fiu, sau din mamă, copil din flori, se crede că acesta se transformă în animal la anumite perioade. Animalele în care se poate metamorfoza sunt: câinele, porcul și bivolul. Este interesant că numai bărbații se pot transforma, nu și femeile. Unii dintre ei se pot metamorfoza și la dorința lor, dar transformarea regulată nu depinde de ei.

Credința în strigoi diferă aici. Se pot transforma în strigoi numai oamenii care n-au murit de moarte naturală, mai ales cei cărora li s-a vărsat sângele. Ei umblă pe acasă sau prin locurile unde au fost omorâți, atâta timp, până ar fi murit natural. Această credință e legată de o alta despre viață și moarte. Se crede că un om are un număr stabilit de zile cât trebuie să trăiască. Dispariția prematură nefiind normală, ei ar continua ceea ce ar fi trebuit să facă pe pământ până la moarte. Pentru împăcarea lor se face un al doilea prohod la casa celui mort. Dacă strigoii sunt prins de haină când vrea să plece, el îți povestește de ce umblă și cum e pe lumea cealaltă dar se roagă tot timpul să-l lași căci de se va face ziuă, el nu se mai poate

întoarce în lumea cealaltă, fiindu-i închisă poarta. Prins astfel, el continuă să stea trei zile în casă.

Tot din categoria credințelor fac parte unele prevestiri superstițioase sau interdicții. După credința populară, dacă ți s-a arătat un semn rău și nu ții seama de el, poate să ți se-ntâmpale ceva. Dacă ai încălcat o interdicție, acest lucru îți aduce nenorocire. Spre ex: Câinele urlă în două cazuri. Dacă urlă cu capul spre pământ, ținându-l pe labe, va muri cineva la casa respectivă. În caz că urlă cu capul sus spre cer ori la casă sau în vecini, va arde.

Nu reușești să faci un lucru, dacă ai uitat un obiect la plecare și te întorci după el.

Dacă te întreabă prea mulți oameni unde ai plecat când vrei să realizezi ceva, nu e dat să pleci atunci.

De ți-a ieșit cineva cu găleata înainte când pleci undeva, nu vei reuși. Cel cu găleata trebuie să o pună jos pentru ca tu să reușești.

Dacă îți trece un iepure drumul, te așteaptă o primejdie. În alte sate e vorba de pisica neagră.

Nu e bine a umbla cu foarfecele de Sfântul Andrei, căci te întâlnești cu lupii.

Dacă te piepteni luna și îți tai unghiile, îți mor vitele.

Celui ce face clăi în ziua de Sfântul Pantelimon (27 iulie), i le sparge vântul. Dacă pui cloșca înainte de ieșitul plugului pe câmp, nu vei avea noroc la pui.

S-ar putea aduna o sumedenie de asemenea superstiții, o antologie întreagă. De unde vin ele? Acești oameni bântuiți de superstiții, fără să-și poată explica științific o situație, au căutat o explicație la nivelul gândirii lor. Făcând asociații greșite ei le-au dat coincidențelor caracter de reguli fixe. La fiecare se poate găsi o explicație. Când e un mort la casă de cele mai multe ori câinele urlă cu botul pe labe, iar când vede un foc, urlă cu capul sus. Câinele însă este cel mai inteligent animal de la casa omului. El are mirosul fin și simte atât fumul, cât și mirosul de om mort. Când e vorba de foc, e mai neliniștit, normal stă cu capul în sus și urmărește focul. De la aceste adevăruri s-a ajuns a se crede că el ar urla și înainte ca aceste evenimente să se producă, prevestindu-le. Dacă un câine urlă fără aceste întâmplări iar ele, în mod întâmplător au coincis, a fost un motiv în plus să se ajungă la această explicație. De unde însă ar putea câinele să le prevadă?¹

101.

De ne-ar zâce tăt așa
Și cămeșa mi-aș bea
Și m-aș lăsa cu pielea
Cu pielea pângă lelea;
Și m-aș lăsa cu pielea
Să văd bine a fi ori ba.

Preluca Nouă, 1960

102.

Pagubă că nu-s de-aici
C-aș avea drăguță cinci,
Tri mai mari, două mai
mici.
Le-aș pune tâte p-olaltă
Ș-aș face una mai lată
Una naltă și subțire,
Tumna bună pântru
mine.
Mare-a fi, mămuca mé,
C-oi și pica de pe ié.

Preluca Nouă, 1960

103.

Asta lume care-o vezi
La nime să nu te-ncrezi
Nici la soră, nici la frate,
Nici la cămeșa din
spate,
Una-două ie t'e spune
Nu t'e poți încrede-n
nime.

Preluca Nouă, 1960

¹ Materialul a fost cules în anul 1964 de la bătrânii comunei Bârsana;